

Dve tváre extrémizmu: Globálna štúdia z 58 krajín odhaľuje, prečo ľudia podporujú medziskupinové násilie

1.4.2026 - | SAV

Výsledky nového výskumu publikovaného v časopise *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America (PNAS)* ukazujú, že zámery zapojiť sa do násilného extrémistického konania sú poháňané dvoma zásadne odlišnými psychologickými motiváciami. Prvou je defenzívny extrémizmus, ktorého cieľom je chrániť svoju členskú skupinu pred vnímanými hrozbami, druhou je ofenzívny extrémizmus, ktorý smeruje k nadvláde svojej skupiny a rozširovaniu jej vplyvu.

Spomenutý výskum viedol Jonas R. Kunst z Univerzity v Osle spolu s medzinárodným tímom viac ako sto výskumníkov a výskumníčok, medzi ktorými boli aj Barbara Lášticová a Xenia Daniela Poslon z Ústavu výskumu sociálnej komunikácie SAV (ÚVSK SAV), v. v. i. Predregistrovaná štúdia analyzovala dáta od 18 128 respondentov a respondentiek z 58 krajín celého sveta. Výsledky ukazujú, že zámery zapojiť sa do defenzívneho extrémizmu sú konzistentne rozšírenejšie – vyššiu mieru podpory než ofenzívne úmysly vykazovali v 56 z 58 skúmaných krajín. Naznačuje to, že násilie vnímané ako obranné je morálne prijateľnejšie ako útočne motivované násilie.

„Toto zistenie je obzvlášť dôležité v súčasnom období, ktoré je poznačené viacerými konfliktmi a rastúcou spoločenskou polarizáciou. Ukazuje, že násilie prezentované ako obrana môže byť pre ľudí ľahšie prijateľné, čo zároveň vytvára priestor pre jeho legitimizáciu v politickom diskurze. Práve rámcovanie násilia ako ochrany vlastnej skupiny môže byť silným nástrojom na získavanie podpory verejnosti,“ uviedla Barbara Lášticová z ÚVSK SAV, v. v. i.

Štúdia zároveň ukázala, že tieto dve formy extrémizmu oslovujú odlišné typy ľudí. Ľudia s vyššou mierou narcizmu a silnou tendenciou manipulovať druhých vykazovali výraznejší sklon k defenzívnemu extrémizmu. Takíto ľudia môžu strategicky legitimizovať násilie tým, že ho prezentujú ako obranné. Naopak, ľudia so silnou túžbou po dominancii svojej skupiny a vyššou mierou náboženského fundamentalizmu vo významnejšej miere prejavovali tendenciu k ofenzívnemu extrémizmu. Psychopatia pozitívne súvisela s oboma typmi násilných úmyslov. Zaujímavým zistením bolo aj to, že liberálna politická identifikácia súvisela s vyššími ofenzívnymi, no nižšími defenzívnymi úmyslami, čo môže odrážať väčšiu ochotu narúšať aktuálny status quo.

Kľúčové je, že rozlíšenie medzi týmito dvoma typmi motivácií ku kolektívnemu násiliu sa premieta aj do reálneho fungovania spoločností. Výskum ukazuje, že ofenzívne extrémistické úmysly sú spojené s dysfunkciou spoločnosti na makroúrovni, vrátane vyššej miery politického teroru, vnútorných konfliktov a dôsledkov terorizmu. Respondenti z krajín s vyššími hodnotami v Globálnom indexe terorizmu a nižšími hodnotami demokracie a ľudského rozvoja vykazovali vyššiu mieru ofenzívnych násilných úmyslov. Defenzívne úmysly, napriek ich širšiemu rozšíreniu, nevykazovali takéto významné súvislosti s násilím na makroúrovni.

„Veľké medzinárodné štúdie tohto typu sú mimoriadne dôležité, pretože nám umožňujú zachytiť všeobecné vzorce naprieč rôznymi spoločnosťami a kultúrnymi kontextmi. Práve rozsah vzorky a porovnateľnosť dát zvyšujú spoľahlivosť zistení a umožňujú ich zmysluplnú generalizáciu,“ poznamenáva Xenia Daniela Poslon z ÚVSK SAV, v. v. i.

Tieto zistenia majú zásadné dôsledky pre programy zamerané na prevenciu násilného extrémizmu. Keďže ofenzívne a defenzívne úmysly fungujú prostredníctvom odlišných psychologických mechanizmov, autori a autorky štúdie zdôrazňujú, že efektívne intervencie musia byť prispôbené konkrétnym motiváciám, ktoré vedú jednotlivcov buď k obrannému násiliu, alebo k násiliu motivovanému snahou o dominanciu.

„Ak sa násilie čoraz častejšie prezentuje ako legitímna obrana, môže dochádzať k jeho postupnej normalizácii v spoločenskom diskurze, čo má potenciálne dlhodobé dôsledky pre demokraciu,“
uzatvára Barbara Láštiová.

Štúdia bola financovaná Národným vedeckým centrom v Poľsku. Na Slovensku bola podporená grantmi APVV-23-0119 a VEGA 22/102/2, riešenými na ÚVSK SAV.

Spracovala: Xenia Daniela Poslon, Ústavu výskumu sociálnej komunikácie SAV, v. v. i.

Foto: unsplash.com/vegonaise

https://www.sav.sk?doc=services-news&lang=sk&news_no=13527&source_no=20